

2011. június 9. csütörtök
Márk evangéliuma 13,1–20

Dr. Peres Imre

Jézus jövendölése a templomról

^{13,1}Amikor Jézus kifelé ment a templomból, egyik tanítványa így szólt hozzá: "Mester, nézd, mekkora kövek és mekkora épületek!" ^{13,2}Jézus ezt mondta neki: "Látod ezeket a nagy épületeket? Nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának."

A nagy megpróbáltatás ideje

^{13,3}Amikor azután az Olajfák hegyén ült, a templommal átellenben, maguk között megkérdezte tőle Péter, Jakab, János és András: ^{13,4}"Mondd meg nekünk, mikor lesz ez, és mi lesz annak a jele, amikor mindez beteljesedik?" ^{13,5}Jézus pedig így kezdett beszélni hozzájuk: "Vigyázzatok, hogy meg ne tévesszen valaki titeket. ^{13,6}Sokan jönnek majd az én nevemben, és azt mondják: Én vagyok! - és sokakat megtévesztenek. ^{13,7}Amikor pedig háborúk zaját vagy háborúk hírért halljátok, meg ne rémüljete! Ennek meg kell lennie, de ez még nem a vég. ^{13,8}Mert nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad, többfelé földrengések és éhínségek lesznek: a vajúdas kínjainak a kezdete mindez!" ^{13,9}"Ti pedig vigyázzatok magatokra: mert bíróságoknak adnak át titeket, zsinagógákban vernek meg, helytartók és királyok elé állítanak énért, bizonyoságul nektek. ^{13,10}Előbb azonban minden nép között hirdetni kell az evangéliumot. ^{13,11}Amikor pedig elhurcolnak és átadnak titeket, ne aggódjatok előre, hogy mit mondjatok, hanem ami megadatik nektek abban az órában, azt mondjátok, mert nem ti vagytok, akik szóltok, hanem a Szentlélek. ^{13,12}Akkor testvér a testvérét, apa a gyermekét adja majd halálra, gyermekek támadnak szüleik ellen, és vesztüket okozzák, ^{13,13}és mindenki gyűlöl majd titeket az én nevéért; de aki mindvégig kitart, az üdvözl. ^{13,14}"Amikor pedig meglátjátok a 'pusztító utálatosságot' ott állni, ahol nem volna szabad - aki olvassa, értse meg! -, akkor, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekre, ^{13,15}aki a ház tetején van, ne szálljon le, és ne menjen be, hogy kihozzon valamit a házából, ^{13,16}és aki a mezőn van, ne térjen vissza, hogy a ruháját elhozza. ^{13,17}Jaj a terhes és a szoptatós anyáknak azokban a napokban! ^{13,18}Imádkozzatok, hogy ne télen legyen ez, ^{13,19}mert azokban a napokban olyan nyomorúság lesz, amilyen az Isten által teremtett világ kezdete óta egészen mostanáig nem volt, és nem is lesz; ^{13,20}és ha az Úr nem rövidítené meg azokat a napokat, nem menekülne meg egyetlen halandó sem; a választottakért azonban, akiket Ő kiválasztott, megrövidítette azokat a napokat."

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

A Mk 13-ban található anyag különféle tradíciókat és forrásokat tartalmaz. Fő témája Jeruzsálem pusztulása és a kozmikus világégés. Ennek fényében rajzolódik ki az ősgyülekezet sorsa, amelynek alakulását Jézus előre megjövendöli. Megfigyelhető, hogy ebben a szakaszban, amely talán az újszövetségi exegézis legnehezebb problémái közé tartozik,¹ nagyon előre nyomul a keresztyén apokaliptika, amely kü-

lönböző elemeket hasznosít a zsidó apokaliptikából is. Kérdés, hogy a közeli vég várása miért vált annyira sürgetővé a márki egyház számára. Bizonyára a Mk 13,14 olyan emléket őriz, amely a jeruzsálemi templom megszenteltetésére vonatkozhatott² (talán 41-ben Caligula császár katonái által). Tény, hogy a keresztyéneket inspirálhatta a korábbi két templom-gyalázás: Kr.e. 586-ban a babiloniak által, és Kr.e. 167-ben Antiochosz Epiphanész által.³ Bizonyos reflexiók találhatóak Dániel könyvében,⁴ és lehet, hogy ezek emlé-

¹ Vö. pl. P. POKORNÝ: *Výklad evangelia podle Marka* [Márk evangéliumának magyarázata], Praha, Kalich, 21981, 255.

² Josephus Flavius: *Bell. jud.* 2,184-203.

³ Vö. az 1Makk 1,54–55 szövegét: „A kiszűv hónapnak 15. napján a 145. esztendőben a király az égőáldozati oltárra elhelyezte a pusztítás utálatosságát (βδέλυγμα ἐρημώσεως), és Júdea városaiban körös-körül magaslati oltárokat építettek. A házak kapui előtt és a tereken tömjéneztek”. Amikor a zsidók Makkabeus Júdás vezetése alatt visszaverték Antiochosz hadseregét, amit Júdea ellen küldött Liziasz hadvezérletével, akkor megtisztították a templomot és helyreállították az istentiszteletet és a kultuszt.

ke visszaköszön a márki kis apokalipszisben is. Igaz, ezek az emlékek felfedezhetők egyéb apokrif apokalipszisekben, sőt némely teológusok szerint Pál apostol leveleiben is.⁵ Nem véletlen hogy a kutatók joggal utalnak az apokaliptikus látomások közös jellegére (háborúk, hamis messiások eljövetele, katasztrófák, Isten ítélete és a hívők megmentése). A kis apokalipszis azonban jelzi, hogy az idők kiszámítása nem lehetséges. Az egyháznak sokkal inkább kell arra törekednie, hogy legyen állhatatos, és hűséggel várja Isten ítéletét, illetve az egyház megmentését.

1–2. vers

A kis apokalipszis leírására úgy kerül sor, hogy Márk azt egy templom melletti jelenetbe ágyazza. A templomból kimenet egy tanítvány szólította meg Jézust, és a templom épülete feletti csodálatát fejezte ki. Jézus azonban szomorúan figyelmeztet, hogy a templom épületei ill. kövei nem maradnak épségben, hanem eljön az idő, amikor mindent lerombolnak. Pontosán nem tudjuk, hogy a jelenet még a templom egyik udvarán történt, vagy a templommal szembeni hegyen. Valószínű, hogy a kérdések még a templom terében hangozhattak el, de az apokaliptikus beszédre már az Olajfák hegyén, a templommal átellenben került sor, amikor Jézus és tanítványai csak magukban voltak (vö. 3.v.). Jézus beszéde félelmetesen hangozhatott a zsidó fülnek, a tanítványoknak azonban új perspektívát nyithatott, amelyből sejthető lehetett, hogy Jézus itt a templom és a hozzá tartozó ószövetség múlására utal. A tanítványok Jézus beszédét úgy is értelmezhették, hogy Isten megítéli Izrael hitetlenségét, s ebbe az ítéletbe belefoglalta a nemzeti katasztrófát is, hogy fájdalomból új világ szülessen. Nincs kizárva, hogy ebben az apokaliptikus szemléletben félelmetesen konkretizálódik Jeruzsálem közeli pusztulása a rómaiak által.

3–8. vers

A tanítványokat, amikor már csak maguk voltak Jézussal, foglalkoztatta a kérdés, mikor lesz ez? Ugyanakkor hirtelen előbukkan az is, hogy a templom lerombolása szorosan összefügg Jézussal, az ő eljövételével, és a világ végével. Bizonyára itt hiányozhatnak valamilyen utalások Jézus messiási voltára és újbóli eljövételére. Ezért érthető Jézus további válasza, hogy a tanítványok vigyázzanak, mert a kritikus időben sok hamis messiás támad (ψευδόχριστοι), és ezek sokakat megtevesztenek.⁶ Isten országának az eljövetele tehát a tanítványok képzetében összefügg a jeruzsálemi templom pusztulásával, és Jézus rendkívüli fellépésével. Jézus óvatos a tanítványok kíváncsiságával szemben, és inkább józanságra inti őket (βλέπετε). Jézus tehát nem mondja meg, mikor következik be az apokaliptikus idő, hanem olyan jelekre utal, amelyekből a tanítványoknak identifikálniuk kell a végső idő közeledését. Természetesen az így nyitva hagyott kérdés lehetőséget adhatott a félrevezetésre, de pont abban mutatkozik meg az igazi tanítvány lelki józansága és hűsége, hogy időben veszi észre a veszélyeket. Márk a jelek közé sorolja pl. a háborúkat, a földrengéseket, az éhínségeket és a nemzetek közti vérengzéseket. Az ő értelmezésében ezek azok a vajúdási fájdalmak, amelyek az új világ születését kísérik majd. Márk egyházának sem lehet ebből „kimaradnia”: a fájdalmak és szenvedések sújtani fogják az egyházat is. Ezt nem lehet elkerülni (δεῖ γενέσθαι), de ez még nem a tényleges vég.⁷ A jelek nem azt jelentik, hogy már vége van a világnak és kezdődik Isten országa, hanem csak arra utalnak, hogy közeledik az idő, amikor ez kibontakozásnak indul. Ez a prófécia a tanítványok számára nem félelemkeltésre szolgál, hanem felkészülésre, és a várható szenvedés ellenére boldog kitekintésre, Isten új cselekvésének várására. Nem kizárt azonban, hogy Jézus ilyen jellegű beszédei mögött olyan konkrét, közeli múltban történt események állhattak, mint például éhínségek és földrengések Claudius alatt, Pompej pusztulása ill. a Vezúv kitörése stb., amiről az ApCsel (11,28) vagy Plinius is beszámol⁸

9–13. vers

Jézus józanul inti tanítványait, hogy az apokaliptikus idők nehezek lesznek, mert olyan hatóságok elé fogják őket vinni, ahol bántani fogják őket Krisztus-követésük miatt. Bizonyára Jézus arra a tapasztalatra utalhatott, hogy a zsidók között nem kívánt elemek a keresztyének, a pogányok között pedig félelmet keltenek a római hatóságoknál, mivel új világot és módosított történelmet vártak. Jézus azonban hangsúlyozza, hogy az evangélium hirdetésére Isten minden módot és eszközt felhasznál, és ilyen úton is eljuttatja a népekhez a Krisztusról szóló hírt. Az üldöztetések tehát nem arra lesznek, hogy ártsanak Isten ügyének, hanem, hogy még nagyobb sebességgel induljon az evangélium a világ minden tájára. Persze ez nem zárja

„Lerombolták az utálatosságot (τὸ βδέλυγμα) is, amelyet Jeruzsálemben az áldoztai oltárra behelyezt. A szentélyt – a régi állapotához hasonlóan – körülvették magas falakkal és ugyanígy Bét-Szúr városát is.” (1Makk 6,7).

⁴ Vö. Dán 7–9 és 11–12.

⁵ Vö. pl. 1Thessz 4,13–18; 5,1–11; 2Thessz 2,1–12.

⁶ E. BRANDENBURGER: *Markus 13 und die Apokalypstik*, FRLANT 134, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1984, 83kk.

⁷ D. LÜHRMANN: *Das Markusevangelium*, HNT 3, Tübingen, Mohr Siebeck, 1987, 219.

⁸ Plinius: *Nat. hist* 2,84. Vö. BOLYKI J.: *Márk evangéliuma 11,1-14,9 magyarázata*, Budapest, 1984, 39–40.

ki azt, hogy a tanítványoknak ez olykor nem jelenthet fájdalmat, vagy akár a halált is. A feszültségek várhatóak lesznek, olykor még a családokban, a legközelebbi rokonok között is. De a tanítványoknak nem kell aggódniuk, mert Isten megadja számukra a módot a verbális, vagy hűségi bizonyoságtételre. A tanítványok üldöztetését Márk összekapcsolhatta a próféták üldöztetésével, hogy ezzel is erősítse azokat, akiknek soruk szenvedésbe torkollik. A 11. versben Márk hirtelen a Szentlélek segítségét hangsúlyozza, ami valószínűleg azért fogalmazódik így, mert a legkritikusabb pillanatban, amikor az ember a szenvedésben egyedül marad, már csak Isten lehet az, akire a tanítvány számíthat. A Szentlélek uralma olyan nyilvánvaló lesz, hogy a tanítvány számíthat rendkívüli bölcsesség ajándékára, valamint arra is, hogy a Szentlélek új lelki erő forrásává válik számára. Jézus nem hallgatja el azt az igazságot sem, hogy némely tanítvány τέλος-ba kerül, ami azt jelenti, hogy számolnia kell a halállal, esetleg még az új világ bekövetkezése előtt. Aki így lesz állhatatos, és kitart – tagadás vagy Krisztustól való elfordulás nélkül, üdvözül (σώζω). Persze ez nem jelenti azt, hogy az ember kitartással nyeri el a teljességet, vagyis Isten országát, hanem azt a reményt próbálja adni Jézus azoknak, akiknek számolniuk kell a halállal, hogy haláluk ellenére új jövő nyílik a számukra Isten országában. A halál tehát jelenti a teljességet, a földi élet végét, de egyúttal azt az újat is, ami csak a τέλος-ban lesz az övé.

14–20. vers

Ebben a szakaszban Márk a Júdea feletti ítéletet írja le. Nem könnyű leírással van dolgunk, mivel a prófécia igen rejtélyes szövegbe burkolódik. Márk bizonyos pusztító utálatosságra (βδέλυγμα ἐρημώσεως) utal, ami bizonyára a templomra vonatkozó adat lehet. Ezt a rejtélyességet Márk Dániel könyvéből veszi át, és bizonyára újra aktualizálja a rómaiak általi pusztításokra 69–70-ben. A szorongatás idején az emberek menedéket fognak keresni: vagy fent a tetőn, vagy valahol rejtélyes utcákban, vagy védett udvarokban.⁹ Bizonyára a menekülés azzal a veszéllyel is függhet össze, hogy a menekülők ki akarták volna menekíteni házaikból vagyonukat vagy értékes tárgyaikat. A visszatérés azonban végzetes lehetne.¹⁰ Elrettentő példaként ott lehetett előttük Lót felesége (1Móz 19,17–26). Veszélyes lehet a menekülés télen, vagy a zsidók számára szombaton is. A menekülés nehézségeit fokozza Márk azzal is, hogy utal a terhes és a szoptató anyákra. Számukra a testi menekülés korlátai szinte kilátástalanná teszik a szabadulást. Nem kizárt, hogy Márk itt olyan emlékeket is őriz, amelyek későbbi időkre is vonatkoztak, amikor a keresztyének a rómaiak által megostromlott Jeruzsálemből elmenekültek.¹¹ A menekülő emberek számára a rejtőzködés ideje nappal és éjjel egyformán igen hosszúnak tűnhetett: Nagy nyomorúság (θλίψις) nehezedik majd az emberekre, de Isten lerövidíti ezeket az időket, hogy elviselhető legyen a végidei vajúdás. Márk említi bizonyos „választottakat” (ἐκλεκτοί), ami alatt már a keresztyéneket kell érteni.¹²

⁹ A vajúdás idején a „szent” Város és a „szent” Templom többé nem ad oltalmat, menekülni kell tőle.

¹⁰ A keresztyéneknek szóló üzenet az, hogy ne jöjjön senki vissza: ne kötődjön házához, holmijaihoz, vagyonához, hanem Krisztusért tudjon hátat fordítani „biztos” múltjának.

¹¹ Euszébiosz adatai szerint (*Hist. eccl.* III 5,3) a keresztyének még időben menekültek el Jeruzsálemből.

¹² Itt már visszaköszön a keresztyén frazeológia: Róm 8,33; Kol 3,12; 2Tím 2,10; 1Pt 1,1 2,9.

Prédikációvázlat

1. A nagynak látszó dolgok néha csak a „pusztulás nagyjai”

Néha nagyot tévedünk, amikor látásunk megakad kápráztató dolgokon. A szépség vagy a nagyság még nem lehet abszolút érték önmagában. Mert amihez bűn és engedetlenség tapad, annak Isten nem ígér jövőt. Néha a szent dolgoknak tűnő jelenségek is ítéletre szorulnak. Ahol nem a hit és engedelmesség dominál, hanem büszkeség vagy öngizultság, ott Isten nem hagy követ kövön – ott, ahol a kövek nem a Szentlélek templomát tartják egybe, hanem „latrok barlangjává” változnak.

2. A legnagyobb titok: az üdvösség útja

Akik közel állnak Jézushoz, azoknak nem szabad gondolniuk, hogy „familiáris” kapcsolatuk révén nagyobb titkokat tudhatnak meg tőle. A rejtélyes „mikor”, „hogyan”, „meddig”, stb. nem lehetnek olyan kérdések, amelyekre Jézus magán inspirációt adhatna. Jézusban ugyanis nem azért kell hinnünk, hogy tőle általános titkokat tudjunk meg, hanem azért, hogy az egy igaz titkot értsük meg: az üdvösség útját. Ez pedig nem lehet más, mint ő maga. Ezért Jézushoz közelebb férközni nem a rejtélyes titkok megfejtésének érdekében kell, hanem személyének egyre mélyebb és komolyabb megértéséért.

3. A hamis messiások

A világban és az egyházban hamar akadnak hamis messiások, akik azonban nem fedik fel valódi létüket, hanem látszat hatásokkal próbálják elkápráztatni a tudatlanokat. A megtévesztés mindig együtt jár a kereséssel, a vágyódással, a kíváncsisággal. A Krisztushoz ragaszkodók azonban olyan vezetést kapnak Jézustól, hogy időben leplezzék le a megtévesztőket. Az igazi Messiás/Krisztus ismerete tehát egyben a védekezés legjobb fegyvere.

4. A hiszékenység és reális történelemszemlélet

Mindig is voltak háborúk, földrengések, éhínségek és pusztulások. Nem szabad azonban azt gondolni, hogy minden földindulásnál itt a vég. De az is rossz, amikor az ilyen jelek nem emlékeztetnek arra, hogy egyszer egy ilyen jelenség az utolsó lesz. Számolni kell azzal, hogy az új dolgok szülési fájdalmakkal jönnek létre, és ez nem lehet másképp az új világ létrejötténél sem. Ezért azonban nem a vajúdas fájdalmait kell sajnálni, hanem az új, születendő világ áldásait kell szenvedésünkkel előkészíteni. Minél komolyabb árat fizetünk érte, annál becsesebb ajándéknak vesszük majd.

5. Krisztus szeretetének az ára

Nem vitás, hogy Krisztus szeretetéért néha nagy árat kell fizetnünk. Van, amikor ezt idegenek követelik tőlünk, de van, amikor a legközelebbi családunk tagjai. Mert nem mindenki viszonyul egyformán szeretettel és hittel Jézushoz. A Jézushoz tartozás ezért másokban gyűlöletet, vagy legalábbis unszimpátiát válthat ki. A kihallgatások kora talán már lejajlott. De váratlan számonkérés, vagy felelősségre vonás bármikor adódhat. Azonban bízhatunk abban, hogy akik Krisztust szeretik, azokat ő nem hagyja el a „vallatószekben” sem. Támaszkodhatunk majd a Szentlélek támogatására és bölcsességére, hogy bizonyágtételünk ne legyen üres, hanem értelmes üzenet az Életről.

6. Az új világban nem lesz szükség régi holmikra!

Nem hoztunk semmit magunkkal a világra, és nem is vibetünk magunkkal semmit (Jób 1,21). Ha túlságosan összenő a szívünk a földi élet értékeivel, egyszer nehéz lesz elhagyni ezt a földet, hogy Isten új világába szálljunk. Lehet, hogy az utolsó idők vajúdasai azért is olyan élesek vagy fájdalmasak, hogy ténylegesen elszakítsanak minket attól, ami az új világban akadályunkra lenne. Ezért a szorongatás vagy nyomorúság nem mindig ellensége a hívő életnek, hanem néha olyan metszőkése Istennek, amellyel az új világba való belépéshez szabadulásunkat eszközli.